

Lelkes Miklós

A szívemből a hidak...

A szívemből a hidak kiszakadtak,
s a szemembe árny után árny szalad.
árnyakból épít fel hidat most
át félsötétbe minden pillanat.

E homályban könnyes a tárgyak mélye,
s volt-életekről, kezekről mesél.
A tárgyaknak embersors-életük van:
hulló szolgák, múltjuk viszi a szél.

Nem veszitek észre: gúny lett az élet?
Igaz, ha kell, csak mint díszes halott.
Koporsójánál reklámtrombitákat
fújnak bérelt ördögök, angyalok.

Nem veszitek észre, hogy nincs varázslat,
csak műöröm, számító agyvelő,
csaló diafal, kettétört ígézet,
s bánatokba táncol át az idő?

A szívemből a hidak kiszakadtak,
s árnyak hídja ível belőlem át
hamarosan, félsötétből sötétbe:
várja egy csillagtalan némaság.

Most még szólnék, de gúny van a szemekben,
s körülvesz sok bús, cicomás halott.
Hallgatagon roncsolt szívembe rejték
elárvult dalt, elhagyott csillagot.

D. Kovács Éva

Kertem tavasszal

Kertem tenyéryi kozmosz,
magoknak édes ágya,
szelemek suttogása
verődik homlokomhoz.

Kibomló szűz virágok
ölében drága étek,
a szárnyas völegények
bársony bibére járnak.

Sok buksi növénygyerek
paplanját félredobja,
kis fejét égre dugja,
még álmosan szédeleg.

Lustán pihen egy bogár
barna rög melegében,
míg a nap fölön az égen
pontosan, időre jár.

Tiszta törvények élnek
itt minden mocnásban,
hitem e földi lázban
ujjongva újra éled.

Kertem tenyéryi kozmosz,
magoknak édes ágya,
szerelmek suttogása
verődik homlokomhoz.

Egy kiállítás képei

/Unokaöcsémnek/

Rejtőző színek, bomló világ,
lélekbe roskadt páriák.
Romok közt bújva, lesve vár
egy tündöklő tollú fénymadár.

Korunk keresztje rázuhant,
regőse néma, széttört a lant.
Fészke kiszáradt kútmélye volt,
beléhull egyszer majd a hold,

szétrobban akkor az árnyékvilág,
feltörnek ősi melódiák,
harsonák, kürtök ráfelelnek,
hangok feszítik szét a termet,

dörgő, dübörgő szívverések,
vergődve csapkod már a lélek,
árnyak hajolnak, szárnyat kitár,
s üszkéből felszáll
a fönix madár.

Németh Dezső

Aforizmák

- *
Nincs olyan nagy, amelynél nagyobb nincsen, és nincs olyan kicsi, ami-
nél kisebb ne lenne.
*
Az anyag, tér, idő nem más, mint változás.
*
A világmindenség az ember nélkül is létezik.
*
Ha a világmindenség az ember képzele lenne, minden születéssel nőne
és minden halállal fogyna.
*
A végtelen csak önmagával mérhető.
*
Megmagyarázhatatlan dolgok Isteneket szülnék.
*
Az ember ostobasága képzelet nagyságában rejlik.
*
Az ember addig hangsúlyozza nagyszerűségét, hogy végül el is hiszi azt.
*
Minden gépnél tökéletesebb még egy bogár is.
*
Csak a természet tudása végtelen.
*
Amit a világról tudunk, csak parányi tudás, ezért itt a tudományra hi-
vatkozni ostoba dolog.
*
A kerék sokkal nagyobb találmány, mint a számítógép.
*
Az informatika világnagy pletykafészek.
*
A kozmopolita hazátlan ember.
*
Az emberi szabadság csak törekvéseiben tiszta.
*
Ősrobbanás nem volt. Lehetnek mindig a mindenséghez képest parányi
robbanások.
*
Az általunk észlelt világ csak egy a mindenség anyaghalmazai közül.
*
A mindenségben vannak már teljesen kihűlt és mozgó anyaghalmazok,
és vannak fiatal, fénylő és mozgó csillagvárosok.
*
A mindenségben nincsenek kezdetek és végek, csak változások.
*
Viszonyítás nélkül nincsenek dimenziók.
*
Egy kisebbrendű dimenzióba nem lehet beletenni egy nagyobbrendű di-
menziót. (A síklapba nem lehet a kockát beletenni)
*
Az öröklét a mindenség létének bizonyága.

N. László Endre Lambert herceg ajándéka

/A szüzek erdejé/

"Mielőtt valamit is tennél,
Jól gondold meg, uram,
Mert Árgusnak csak száz,
De Mátyásnak ezer szeme van!"
Népi eredetű mondás

Ilyenkor október végén bizony már foga van a szélnek, s még jobban harap ez a szél a vízparton, a szöke Tisza partján... De a táj szépsége most is felédtehi velem a hideget... A lassan vetkőző vén fűzek és nyárfák éberén vigyázzák szent folyónk szelíd tündérálmat...

A csöszkunyhó előtt tűz lobog a parton. Az öreg csösz mesét ígért, de hát nem nagyon siet vele... Türelmesen kell várnom rá, mert sürgetésemre azt felvette, hogy a mesemondás "fájintósabban" megy neki, ha van valami az ő elárvult lelke körül! Ezt a valamit pedig ő igenis a száján keresztül veszi magához, mégpedig illatosra pirított szalonna képében... Az meg biztosan hangos szóval panaszkodna, ha tudna. Hogy miért tenné? Hát csak azért, mert nem sok ideje van már hátra; egy-kettőre kifogy ebből az árnyékvilágból. De ki ám, az utolsó nyeletig!

Hátizsakomból - a hatás kedvéért - nagyon lassan bányászom elő a szép zöld flakót... S Menyus bácsi arcáról - annak láttán - már is lesír a nagy torkos szándék... Gyorsan csúszik le nyeldek-lőjén az utolsó falat szalonna, utána pedig az üveg tartalmának jó harmada, s áldom eszem, előre látásom, hogy a párját is elhoztam magammal. De az öreg még mindig nem szól, csak csettint egyet a nyelvvel, és szemei lassan megtelnek meleg barna csillogással.

- Bikavér ez a javából, - törli meg elégedetten inge ujjával a száját, bajuszát.

- Szép meséért jó bor dukál, - nevetem el magam. - Ez bizony jó bor, de van egy igen nagy baja, amit elfelejtettem megmondani.

- Ne is mondja addig, amíg van belőle! Árt a jó bornak, ha áll! Amondó va-

gyok, fogyasszuk el! Meg is tettük közös erővel.

- Na most már mondhatja a bor baját is! - szölt Menyus bácsi egyre csillagosabb szemmel.

- Hát csak az, hogy egy kanszúnyog esett bele... Az egri papok meglátták, s mindjárt belefojtották! Az öreg csösz csendesen nevetett:

- Ez még nem olyan nagy baj! Láttam én olyanabb szúnyogokat, ólomszúnyogokat, de még az ő csípésüket is túléltem... Mit árthat nekem egy szegény borba fullasztott kanszúnyog? - mondta, majd így folytatta:

- De azért most már nem innék én ebből az üvegből!

Aztán miért? - kérdeztem meglepetten. - Talán csak nem volt benne igazán valami állat!?

- Most már üres az üveg, azért nem innék belőle, - nevetett Menyus bácsi, majd belekezdett a mesemondásba.

Nem mese, hanem igaz történet, amit most elmondok, ha sokan mesének is tartanák. A bölcs emberek tudják, ha a mesét okosan körüljárják, előbújik abból mindig az igazság! Csak éppen gondolkodni kell rajta...

De hát, gondolkodjon, aki tud, hamar egyszer fejjel jött a világra! Törje meg a diót, ha a belét akarja! ... Úgy mondom el ezt az igaz történetet, ahogyan a nagyapámtól hallottam. Nem egyszer, hanem sokszor elmondattam vele, mert nagyon tetszett. Így aztán minden szavára emlékezem.

Tudja-e, melyik királyunk volt fejjel magasabb mindenkinél? Megmondom! A jó Szent László király. Kilencszáz esztendővel ezelőtt a beregi Tiszahát egész vidéke, ez a föld László király öccsége, Lambert hercege volt. S hogy ez mennyire igaz, abból is kitűnik, hogy a helyet, ahol a herceg lakott, évszázadokig Lambertfalvának hívták. Csak sokkal később, amikor behívták ide a szászokat, akkor lett a neve Bergrszász. Mert mi engedték!

Boldog és gazdag volt akkor e vidék népe, bár az országban belviszályok dúltak. Erdeiben nyüzsgött a futóvad, vizeiben a hal. De a Tisza, a Szamos és más itteni folyóvizek fövényéből a lakosok sok-sok sáraranyat is kimostak, és tudtak róla, hogy a hegyekből - valamikor régen aranyat bányásztak.

Ez a vitéz fiatal herceg nagyon szeretett vadászni. Azon a helyen, ahol a kis

Tivadar község áll, mindmáig, hatalmas tölgyrengeteg volt. Meg kell mondanom, hogy annak a tölgyesnek ugyan már nyoma sincsen, de nagyapáink nagyapái még a napjára is emlékeztek, amikor kivágták az utolsó faóriást. De hát nem akarok a dolgok, a történet közepébe vágni.

Kisérétével Lambert herceg néha hetekig elő sem jött a rengetegből. Csak a kocsikon és szánokon érkező sok-sok vadból, no meg a kocsisok beszédéből tudta a lakosság, hogy megint csak szerencsés a vadászat.

Azon az estén is sátrat vonatott a herceg a rengeteg egyik legszebb tisztásán, egy kis halmon. Lakomát csaptak, majd nyugodni tértek, hogy a hosszú nap fáradalmait kipihenjék. Olyan biztonságba érezték magukat, hogy még őrt sem állítottak. Csendes is volt az éjszaka, de amikor felébredtek, csodálkozva látták, hogy egy kis szigeten vannak, s mindenütt a fák között víz és víz... És az ár gyorsan emelkedett. De hát a Tisza nem elő-ször tréfálta meg így őket.

Mi mást is tehetek volna, egy óriási tölgyfa ágain kerestek menedéket. Nem nyugtalankodtak, mert enni- és innivalójuk volt bőven, s tudták jól, hogy a hirtelen érkezett áradás láttán - előbb-utóbb - a faluból majd értük jönnek.

És így is történt.

A herceg fővadászána szépséges kedvese a közeli faluban lakott. Mivel jól tudta, hol táborozik Lambert herceg kis csapata, gyorsan csolnakba ült és csakhamar meg is találta a faóriáson hangosan daloló vadászokat. Csolnakjába vette a herceget és a vőlegényét. Bevitte őket a faluba, ahonnan nyomban ludikkokkal indultak el a legények a csapat többi tagjáért.

Lambert herceg nem volt hálátlan.

A szép arát gazdagon megajándékozta, ráadásul neki és a falucska leányának adta az egész erdőrészt, amit akkor neveztek el Szüzek erdejének.

Szép volt, gazdag az ajándék, de az akkori időkben mégsem jelentett sokat, hiszen csupa-csupa erdő volt az egész vidék. Talán évszázadokig nem is beszélt róla senki. De amint egyre több termőföldre, legelőre lett szüksége a lakosságnak, bizony irtani kezdték az erdőket. Nagyot nőtt akkor Lambert herceg ajándékának, a Szüzek erdejé-

nek értéke is. Kapós lett a fa, és lassan, de szemlátomást fogyott az erdő. Ekkor összeült a község előljárósága, s nagyon bölcsen a következő döntést hozta:

"Minden leánygyermek születésekor a szülők, minden férjhezmenetelkor a menyasszonyok, s minden leány vagy asszony halálakor a hozzátartozók kivághatnak egy-egy, általuk kiválasztott tölgyfát..."

Az első fából szépen ringó bölcsőt, a másodikból virágos nászágyat, a harmadikból pedig erős koporsót készítettek a falu lakói. De talán mondanom sem kell, hogy egy-egy bölcső, ágy vagy koporsó készítéséhez nem kellett egy egész faóriás anyaga. Elkészült abból minden, ami a házban vagy a ház körül kellett.

Íratlan törvény maradt ez a döntés évszázadokon keresztül. A Szüzek erdejének tölgyfái fontos szerepet kaptak a község, de főként az asszonyok életében születésüktől egészen a halálukig. A bölcsőt e szavak kíséretében kapta meg az újszülött: "...Kívánjuk, hogy a kislány olyan szép és egészséges legyen, mint a tölgyfa!" Vagy: "Kislányom, légy erős, mint a tölgyfa, melyből az atyád bölcsőd kifaragta!"

*Erős, szép férfiak bölcsővé faragták,
simára csiszolták,
rétek szép virágát beléje faragták,
beléje fektették szerelem virágát.
Ringaták a bölcsőt
madárdalú anyák
mesélő nagynanyák...*

Az ara pedig e mondóka kíséretében kapta meg nászágyát: "Hűséged, boldogságod tartós legyen, akár a tölgyfa", vagy:

*Szép ara, boldogságod tartós legyen,
akár a tölgyfa,
melyből szeretők kéz nászágyad
faragta!*

A halott asszony nevében mindig a legidősebb nőrokon fogadta el a koporsót e szavakkal:

"A tölgy, melyből nékem koporsót
faragtál, erős, mint a szeretet,
erős, mint a halál!"

*Tölgyfa volt a bölcsőm,
jó apám faragta!*

*Tölgyfa volt nászágyam
benne lettem anya!*

*Most koporsóm legyél,
virágos temető meleg hantja alatt
virágos szép bölcsőm és nászágyam*

legyél!

Bizony, nincs az a sok, ami egyszer el ne fogyna, s ez lett a sorsa a Szüzek erdejének tölgyfáinak is. Közben évszázadok teltek el, de eljött a napja, amikor belőlük már csupán egyetlen egy fa maradt. Igaz, a legszebb, a leghatalmasabb, igazi hercege az egykori erdőnek! Lambert fájának nevezték, mert ott állt talán már ezer, vagy még több esztendeje annak a tisztásnak közepén, ahol egykor a herceg csapata tanyázott. Most aztán az egész falu kíváncsian várta, ugyan mi lesz a fából: bölcső, nyoszolya vagy éppen koporsó?

A felelet nem sokáig váratott magára. Egy reggelén arra a hírre ébredt a falu, hogy két menyasszony is van egyszerre. Hej, azt a nemjót, erre ugyan senki nem számított! A falu minden házában, de még a községházán is napokig vitatták, melyiké legyen Lambert herceg fája? Mert egyenlő joggal illette volna meg mindkettőjüket.

Az előjáróság behívta a két leányzó anyját, bölcs szóval győzködtek őket, hogy a két menyasszony szépen osztozzon meg a fán. Hiszen kikerül abból nem két, hanem akár egy tucatnyi nyoszolya is. De embertelenül kemény volt mindkét anya, s védte leánya vélt jussát. Kijelentette mindkettő, hogy az ő leánya - így, meg úgy - bizony nem osztozkodik senkivel. A végén úgy hajba is kaptak, alig tudták szétválasztani őket.

A jó öreg pap először együtt, majd külön-külön is behívta őket magához, de csak nem jutott velük dülőre. A két asszony konokságán csődöt mondott minden rábeszélő tudománya. Utoljára a szőszékről kérte a két menyasszonyt és a két anyát az egész falu előtt, de még azon a szent helyen sem tudta jobb belátásra bírni őket.

Közben teltek-múltak a napok.

A két menyasszony naphosszat böngött, csúnyán kivörösödött szemükről a sok sírástól-rívástól, de egyezés nem és nem született. Végre a férfiak elunták a dolgot, köldöttiséget menesztettek a falu bírójához:

- Bíró urunk, ha te nem, akkor mi tesszük rendet, de akkor bogni fog a faluban minden asszony. Van még jó mogyoróvessző a bokrokon, meg a kötélt is megázik reggelre! - mondta a szószólójuk.

Dehogyan akarta ezt a bölcs öreg, aki már vagy harminc esztendeje nyögte otthon az asszonyuralmat:

- Csak néhány napos haladékok adjatok! Holnap elmegyek a püspök szentatyához, - mondta a férfiaknak. - Ő biztosan segít az asszonyok baján.

El is ment, vissza is jött.

Az asszonyok mindnyájan odagyültek a községháza elé, a bírónak még annyi időt sem hagytak, hogy leverje és lemossa magáról a hosszú, fáradtságos útporát. Ő maga elé parancsolta a két anyát, és tőle szokatlanul kemény hangon ripakodott rájuk:

- A püspök atya csak annyit üzen nektek, hogy bolondok ügyével ő nem foglalkozik, mert túlságosan sok gondja-baja van az okosokkal is. Csúpan tanácsolja, hogy a Szüzek erdejének utolsó fáját már kegyeletből se vágjuk ki. Amíg él, emlékeztessen bennünket a szent király öccsére. De most már döntsétek el egymás között, mit csináltak! És most punktum, mars haza! Ne sokat gondolkodjatok, okoskodjatok, mert mindjárt rátok veretem a huszonötöt!

Kotródtak is azok, de nekik a püspök szava, tanácsa sem volt elég jó. Talán valami égi csoda kellett volna ahhoz, hogy végre kiegyezzenek. Biztos távolságból szinte egyszerre vijjogták vissza a bírónak:

- Ha sem kend, sem a püspök nem tesz köztünk igazságot, majd ítél köztünk az igazságos Mátyás!

Ebben az egyben - csodák csodája - tökéletesen megegyezett a véleményük. Másnap kocsiúra ültek, s napokig rázták magukat az úttalan utakon, de kibírták. Kibírták olyannyira, hogy egész úton egy árva szót sem szóltak egymáshoz, ami asszonyoknál szinte példátlan teljesítmény.

Szerencsájuk volt, mert a király mindjárt fogadta és türelmesen végig is hallgatta őket, majd rövid gondolkodás után így szólt:

- Nem mondok semmit addig, amíg a kocsisotokat is végig nem hallgattam. Küldjétek be őt, ti meg várjatok odakünn, amíg hívatlak benneteket!

Talán egy fertály óráig volt bent a királynál a kocsi, s amikor kijött, a két asszony nem sok jót olvashatott le vigyorgó képéről. Reszketett is mindennük, amikor a király behívta őket. De csodálatosképpen nem volt haragos

Mátyás arca és a hangja is csendes volt:

- Türelmesen végighallgattalak benneteket, meg a kocsisokat is. Úgy vélem, hogy annak az ostora nyelvébe több ész szorult, mint a ti ostoba, makacs fejetekbe. Vannak ebben az országban okos bolondok és bolond okosok. Az előbbieket kedvelem, de ti az utóbbiakhoz tartoztok.

Csodálatosképpen csupa okos tanácsot kaptatok, de ti egyiket sem fogadtátok meg. Ahelyett, hogy otthon tenétek szépen a dolgokat, ahogyan az rendes asszonyokhoz és anyákhoz illő, összevesztettétek egymással az egész falut. Most pedig jól figyeljétek ám a szavamra, mert ez már nem tanács lesz, hanem királyi parancsom. Mivel nem hallgattatok az okos szóra, hallgatni fogtok a bolondra. A kocsisból tudom, hogy falutoknak van egy jámbor bolondja. Amint hazaértek nyomban elmentek hozzá. Elmondjátok neki bajotokat, s majd ő dönt az ügyetekben. Bármint mond, azt vegyétek úgy, mintha csak én parancsoltam volna! Az ellen már nem lehet apellát, s ha mégis lenne, ti bánjátok! Megértettétek? - mennydörgött rájuk.

- Meg... Megértettük, felség... - dadogták ki a rémült asszonyok. A király meg így folytatta:

- A kocsisal pedig azt üzenem falutok minden házasegységének, ha nem tanultak meg parancsolni a feleségüknek, lehúzatok róluk a gatyát és szoknyát adok rájuk!

Most pedig elmehettek!

Dühös darazsaként támadtak odakint az asszonyok a kocsisra, de az fenyegetően megsuhogtatta fejük fölött az ostoronyelet:

- Csönd, buta tyúkok! Ha nem akarjátok, hogy ezt megtáncoltassam a hátatokon, befogjátok azt a lepcsés kereplőket! Csak egy mukkanat az úton, sírás lesz annak a vége!

Csendes is lett a két asszony, még szusszanni is alig-alig mertek, mert a kocsis kemény, goromba férj hírében állott.

A hazatérésüket követő napon, karjukon egy-egy minden földi jóval megterhelt kosárral mentek ki a legelőre, ahol egész nap csak aludt, vagy a legyeket csapkodta a falu bolondja. Értetlenül bámult rájuk, amikor a sok finomságot kirakták eléje, mintha az előző

napon nem beszélt volna meg mindent a kocsisal. A két asszony meg körül-duruzsolta, etette-itatta:

- Egyél, Misukám!

- Igyál, Misuci!

- Mi van veletek? Talán basájává nevezett ki a szultán? Vagy belém szeretettek, s a kezem jöttetek megkérni? - kérdezte az.

- Ne bolondozz, Misu! A felséges király parancsára jöttünk el hozzád. Hallgass meg minket türelmesen, aztán döntsél a legjobb belátásod szerint!

Nem is volt baj a bolond türelmével, hallgatta őket, s közben tömte magába a sok finomságot, mintha legalább két bendővel áldotta volna meg a Teremtő. A nagy etetésnek, itatásnak az lett az eredménye, hogy Misu a végén már csak makogni tudott, s ültő helyében elaludt. Látták az asszonyok, hogy most aligha boldogulnak vele, elcipelték hát a közeli szénaboglyáig, szépen ráfektették, be is takargatták, aztán hazamentek. Másnapra halasztották a tanácskérést, azaz a bolond parancsának a meghallgatását.

De másnapra Misut mintha kicserélték volna. Talán a királytól ráruházott felelősség, vagy az előző napi jóltartás, talán a kettő együtt, más emberré tette. A szeme okosan csillogott, és így arcáról is eltűnt a bárgyú vigyorgás. Látszott rajta, hogy tetőtől-talpig megmosdott a közeli itató vizében, s a haját is megfésülte a tífzógúval, azaz az ujjával. A két asszony jóformán még el sem helyezkedett előtte a fűvön, már mondta is, akár a pap a példabeszédet, csak hogy könyv nélkül:

- Tegnap meghallgattam, amit elmondtatok, s az éjszaka volt időm gondolkodni rajta, meg a felséges király üzenetén is. Most félig az ő parancsára hallgatva, félig a feleszemre, azt mondom néktek: Holnap reggel mindkét völgy - egy-egy segítséggel és jó éles baltákkal felszerelve - jelenjen meg Lambert herceg fájánál! Ott majd én adom meg a jelet, mikor kezdhetik meg a fa kivágását. Az egyik jobbról, a másik balról. Aztán amelyik oldalra dől a fa, az kapja meg. Bora és Sára, ezt jól jegyezzétek meg, mert ez parancs! A két asszonynak - a salamonai döntés ellen - egy szava sem lehetett. Csak ámultak és bámultak, hogy milyen okos bolondja van a falujuknak. Persze, azt nem tudhatta senki, hogy ezt a

döntést ő maga sütötte-e ki, vagy a király küldött-e hozzá egy gyűszűnyi ész a sajátjából?

Erre csak a kocsis felelhetett volna, de ő hallgatott, mint a sír.

Amikor a falu bírja tudomást szerzett a megfellebbezhetetlen döntésről, úgy határozott, hogy aki ezután a Misut csúfolni merésze, annak a hátára huszonöt csapassék, vagy legalább kalodába zárassék! Titokban pedig megfogadta magába azt is, ha észre lesz szüksége, ő is felkeresi az okos bolondot.

Másnap aztán valóságos népvándorlás indult Lambert herceg fájához. Nem akart kimaradni a jónak ígérkező látványosságból senki, s talán még a kutyák sem maradtak otthon. Biztos távolságból körülülték a fát, a kosarakból előkerült az enni- és innivaló, pedig a főszereplők még ott sem voltak.

Aztán berobogott a bíró kocsija. S ugyan ki ült mellette a bakon? Nem ám az a kardos asszonyfelesége, hanem Misu, mégpedig új ruhában, új csizmában, ahogyan egy ilyen fontos személyhez illő. Az igazságos Mátyás király nevében most majd ő ítél a két fél között.

Kart karba öltve megjött a két völgy, akik mindig jó legénypajtások voltak. Olyannyira, hogy még a két jöendő anyós vizsálja sem tudta őket összevesztetni egymással. Megjött a két segítség, aztán egymás között gyorsan megegyeztek, hogy ki melyik oldalon kezdje vágni a fát.

- Na, akkor készüljétek, legények! - adta ki az ordrét Misu.

Azok ledobták a mellényüket, csizmájukat, felgyűrtek az ingjük ujját, megpökték a markukat és fogták a baltát. Misu megadta a jelet, aztán a négy éles balta lecsapott a faóriás törzsére. Kezdetben ez csak annyi volt, mint erős embernek a szűnyogcsipés.

Eddig nevetgéltek az emberek, de az első baltacsapások hangjára, amikor röpködni kezdett a forgács, halálos némaság lett. Megállt a szó, elhallgatott a madárdal és elállt még a szél is. Ez az utolsó fa sokkal többet jelentett a többinél. Mert ez a Szűzek erdejének utolsó fája, ez a fa Lambert herceg fája volt, amit az évszázadok során egyre nagyobb tisztelet övezett. Szinte szent jelképpé magasztosult a falu szemében. Sokan könnyeikkel küszködve,

lopva a szemüket törölgették, s egyre többet mondogatták a szomszédaiknak:

- Ezt az egyet meg kellett volna hagynunk!

- Ezt nem lenne szabad kívágni! Ezt nem!...

Csapás csapás után zúdult a törzsre, s már alkonyodóra hajlott a nap, de a büszke óriás, bár két hatalmas, halálos sebet ejtettek rajta az éles balták, meg sem rezdült. Állta, mint az évszázadok viharait, villámcapásait. Talán ő maga is hitt a halhatatlanságában.

Másnap aztán folytatódott minden, és estére megingott az óriás, majd nagy recsegéssel-ropogással zuhant a földre. Némán, vagy halkán beszélgetve vonult haza a falu népe. Mindnyájan úgy érezték, sokkal szegényebbek, árvábbak lesznek ezután. Csak Bora asszony ujjongott:

- Van igazság! Van Isten!

A két legény néma kézfogással búcsúzott el egymástól, s ez azt jelentette, történhet bármi, ők továbbra is barátok maradnak.

De magát a legnagyobb vesztesnek érző Sára asszony megátkozta Borát, Bora leányát, annak jövőd férjét, egész családját. Átkozta egészen addig, amíg férjeura a szájára nem csapott:

- Na, most aztán elég legyen, asszony! A két pár egyszerre esküdött örök hűséget egymásnak. Az öreg pap olyan szépen beszélt hozzájuk, hogy még a fából faragott szentek is biztosan elsírták magukat a templomi félhomályban. Csak Sára asszony nem engesztelődött, bár hangosan átkozódni többé már nem mert.

S a fiatalok?

Sára átka megfogant - mindkét páron. Pedig igazán boldog volt a győztes fiatalasszony házassága. De talán egy év sem múlt el azután, hogy levette a menyasszonyi fátylat, gyászfátyollal kellett azt felcserélnie, mert erdőllés közben a férjét ott nyomta a fa.

A másik házasság, amilyen jónak indult, olyan rosszul folytatódott. Az ifjú férj hiába hozta volna le a csillagot is az égről, hogy a feleségének a lába elé tegye, az asszony egyre morcosabb lett. Ha a férje át, akkor ő bét. Azt híresztelte a férjéről, hogy kissé hülye.

- Megver az Isten, te Örsze, - mondogatták neki a faluban. - Istóknak alig ha akad itt párja. Nem kocsmázik, sze-

reti őt mindenki, keze alatt valósággal ég a munka. Más asszony még a lába nyomát is megcsókolná.

- Hát én nem, az biztos! - mondta dacosan a fiatalasszony. - Hiába szorgalmas, jó ember ő, ha én boldogtalan vagyok mellette. Ő az ágyban csak amolyan ugorhatná a sánta.

Kárpótolta is magát, ahogyan tudta. Megismerte őt közelebből minden legény, minden kikapós férj, s a falu asszonyai már azt rebesgették, ha így folytatja, kiséprűzik a faluból. De ő csak egyre rosszabb lett szelíd, jó férjéhez. Midenben az ellenére tett, mindenben ellentmondott neki.

Egyszer aztán este vitte ki az ebédet a Tiszán halászgató férjének. Nem volt annak az ételnek már se leve, se íze, s már előre gonoszkodva nevetett, hogy most biztosan feldühödik majd a férje. De az egy rossz szót sem mondott neki, a legjobb étvágygal fogyasztotta el az ételt, amiért az asszony nemhogy hálás lett volna, hanem csak még olyanabb lett. Csöndesen ültek ott a meredekre mosott Tiszaparton. A férfi szemben, az asszony háttal a folyónak, mely szemlátomást áradt. Haragosan zúgott, s hol közelebből, hol távolabbról alamosott partdarabok szakadtak bele a vízbe nagy csobbanással.

- Gyere beljebb, te Örsze, mert bármikor leszakadhat alattad az alamosott part! Ül ide mellém, itt már biztonságban leszel. És légy egy kicsit kedvesebb hozzám, - kérlelte őt szelíden Istók.

- Csak azért se! - makacskodott az asszony. - Még mit nem akarnál, te mulya?!

- Gyere közelebb, mert baj lesz! - figyelmeztette most már keményebb hangon a férje. De hát hiába. Régi igazság már az, hogy:

Amelyik háznál az asszony parancsol, a férj nyakában bikkfakolomp szól! Annak a nyakára szarvat növesztenek, s oda csak pinnáért járnak az emberek! Csak talán nem akarsz megverni? - kacagott az asszony. - Tudd meg, hogy csak azért sem ülök melléd! - azzal fogta magát, és hogy még távolabb legyen férjétől, egészen a part szélére húzódott.

- Ne bolondozz, te! Ne kísérsd az Istent! - mordult most már igazán mérgeesen rá a férje. De alighogy kimond-

ta, a part leszakadt, s vele együtt rémült sikoltással csúszott bele a folyóba az asszony is. Istók, aki mindennek ellenére valósággal bálványozta asszonyát, halálra váltan bámulta a vizet, felbukkan-e belőle a felesége, de nem látott semmit. S azokban a percekben zavarodott meg.

- Segítség! Segítség, emberek! - ordította, de az ár vad harsogása elnyelte a hangját. Rohanni kezdett a parton felfelé, - rémülten üvöltözve. Végre egy legény bukkant elő valahonnan, és csodálkozva kérdezte:

- Mi bajod van, te Istók? Mit ordítasz itt, mint egy eszement?

- Az Örsze... Az én Örszém alatt leszakadt a part, és most nem tudom, hol van?!

Ijedt ámulattal bámult rá a legény:

- Istók, te megbolondultál? Miért rohansz a folyással szemben, ha Örszédet a víz csak lefelé viheti? Így ugyan sohasem találod meg őt...

De az csak kigúvadt szemmel dadogta:

- Nem... nem... Örsze más... ő más, mint a többi... Nekem is mindig ellentmondott... őt az ár is csak fölfelé viheti... Segítség!... Segítetek, jóemberek!

Üvöltözve rohant tovább, amíg be nem ért a faluba. Már teljesen kimerült. Ott a még egyre segítségért kiabáló embert lefogták, és megdöbbenve látták, hogy hollófekete haja teljesen megőszült, ő maga pedig megőrült.

Szánta őt az egész falu:

- Ez is Sára bűne. Az ő átka a saját családján is megfogant. Gonosz boszorkány ő, s a családjára lesújtott az igazságos Isten bosszúálló keze. De a szegény Istók igazán nem ezt érdemelte.

Hát ez a történet vége. Nem tudhatom, hogy Tivadaron beszél-e még valaki az öregek közül a Szüzek erdejéről, Lambert herceg fájáról és Sára asszony átkairól... Múlik, múlik az idő és kimossa az emlékezetből a régen megtörtént dolgokat, - fejezte be elbeszélését Menyus bátyó.

Utána már egyikünknek sem volt kedve a beszélgetéshez. Lassan megiszogattuk a jó egri bort, és némán bámultuk a szelíd, szőke Tiszát. Én arra gondoltam, hogy legalább a községi krónikában meg kéne örökíteni ezt a régvolt, de igaznak tűnő történetet. Kegyeletből a község mostani lakosai legalább néhány tölgyfacsemetét ültethetnének

arra a helyre, ahol a Szüzek erdeje,
Lambert herceg fája volt...

Hiszen ő annyira a történelmünk ár-
nyékában maradt, hogy csak a szüle-
tési évét tudjuk biztosan, bár bizonyá-
ra kivette részét két híres bátyja nagy
csatáiból. Ha eddig megőrizte őt a nép
emlékezete, tegyünk róla, hogy ne ke-
rülhessen végképp feledésbe!

Jegyzetek:

1/ LAMBERT HERCEG I. Béla ki-
rálynak és Rikszá lengyel hercegnőnek
a fia. Biztosan tudjuk, hogy 1049-ben
született, de halála éve bizonytalan.
1075 körül, tehát nagyon fiatalon halt
meg. Salmon a tiszántúli részeket en-
gedte át a három hercegnek, Gézának,
Lászlónak és Lambertnek.

2/ Lambertfalvát csak jóval később ke-
resztelték át Beregszászra, miután II.
vagy Vak Béla fia, II. Géza királyunk
Luxemburgból szászokat telepített Er-
délybe és Kárpátaljára 1143 és 1150
között. Ezeknek a szászoknak jelentős
része bányászattal foglalkozott.

3/ Tivadar kisközség volt, a Bereg me-
gye egyik faluja, a Szamos torkolatá-
nál, a tiszaháti járásban. 1920-ban 286
magyar lakosa volt.

Horváth Jenő

Élettérben

Napra
napot
álmodok,
fényből
éjbe
zuhanok,
vigaszt
hitben
hordozok,
vágyak
arcán
felizzok.

Lelkes Miklós

versei

Az Idő Kútja

Az Idő-kút fekete alagút,
Belőle olykor csillag-szikra fut

fel a jelenbe: az emlékezés,
s ha gyújt is fényt - szemnek, szívnek kevés.

Ezredévet egy szikra-pillanat
ha felvillant: a síró sír marad,

s a hamvakon tovább térdel a bú,
Ám gyakran hull kövirág-koszorú

hol a Nagy Kalmár vezényel zenét,
a hajlong szolgálként hazug gyászbeszéd.

Semmi sem úgy volt, ahogy hirdetik,
akik a döngő dob-mellett verik,

s az éljenek, ha mohó-boldogan
a lengő légbe csaló szó rohan.

Gyere és nézz az Idő-kútba! Lenn
sötétben vár a mozgó rejtelem:

a Tolvaj Kéz - nemcsak tatár, török,
német kéz az, melyben a bűn örök,

hiába fedi háromszínű szó -
hány magyaré éppoly alávaló!

Hányszor zengett a háromszínű dal, -
s magyart rabolt ki magyar, nem magyar!

Tudom: dob jön majd, trombiták sora,
ezredév-ünnep zászlós otthona,

tűzijátékos, fényhorgos csali,
sok szónokló-ömlengő Valaki,

boszorkánytáncot forgató zene,
s ledér dalocskák habos kelleme,

de lent a Kútban, beszédes sötét,
s bármit mond fent Érdek-hajtotta nép,

múltunkhoz sokkal illőbb volna más -
elgondolkodó, komor hallgatás.

Hóvirág

Felette szeles kékség
fényesíti a dalt.
Hóálmu télből indult, -
de a tavaszba tart.

Vizeken felragyognak
aranyló szigetek,
s ő legelső virágként
a tavaszra nevet.

A nevetése élet
ahogy télből kilép:
benne csengő fehéren
remény és messzeség.

Sodródna fehér felhők.
Lent még fekete fák,
de már madárhang-hívó
a megindult világ.

Lehet, hogy minden látszat:
felhő, virág, a fény,
s a tavasz is, egy álom
aranyló szigetén.

Mégis, a szemnek, szívnek
virág kell, s kell a fény,
a dal, - s az égi látszat:
remény, remény, remény.

Horváth Jenő

Utam

Emlékké

osztódik

bennem

az Idő,

álmaim

halmából

keresztem

kinő.

Dr. Domonkos János

A világ kulturális örökségének része

az 1003 éves pannonhalmi bencés főapátság

1986-ban az UNESCO világörökség-listájára (a világ kultúrkincsei és természeti csodái közé) került a pannonhalmi Szent Benedek-rendi főapátság, amelynek több mint ezredév formálta épületegyüttese szelíden magasodik a természeti értékekben gazdag pannon táj fölé. Építészeti egyöntetűségével, a tájba simuló látványával, történelmi, művészeti és tudományos-oktatási jelentőségével univerzális értéket képvisel.

A kolostor építészettörténete az épületegyüttesről leolvashatóan tárul föl ezer év múltán is. Az itt élő bencés szerzetesek lelki, szellemi örökség hordozói, amely mai világunknak is különös jelentőségű, sugárzó és vonzó erejű értéke, az intézmény pedig hazánkban a katolikus hitélet egyik fellelőjére.

A Pannonhalma elnevezés Kazinczy Ferencről származik, és 1823-tól használatos a hegyre, amelyet Mons Sacer Pannoniae (Pannónia Szent Hegye), de Mons Sancti Martini (Szent Márton hegye) névvel is illették. A főapátság kolostoregyüttese Magyarország első egyházi intézménye, amelyet Géza fejedelem 996-ban alapított: a hívására bejövő első szerzetesek, a bencések részére. Védőszentje Tours-i Szent Márton, aki ugyan nem itt, de Pannóniában, Savariában (a mai Szombathegyen) született. A honfoglaló magyarok megtelepedésével a Kárpát-medencében véget ért a népvándorlás. A magyar államigazgatás és a római katolikus keresztény hitre térítés következtében nagyobb épületek váltak szükségessé: ispáni várak, katolikus templomok és kolostorok.

A 11-13. században a román kor művészete virágzott Magyarországon. Pompás székesegyházakat (Székesfehérvár, Pécs, Kalocsa, Gyulafehérvár), nemzetiségi templomokat (Ják, Lébény), szép kis falusi egyházakat (Csempezkopács), palotákat (Esztergom), kolostoregyütteseket (Pannonhalma) emeltek.

Az épületeket szobrokkal, festményekkel is díszítették. A szobrászati

dísz leginkább a kapuzatokra és az oszlopfőkre koncentrált (jáci templom).

A 13. században - főként a tatárjárás után - a román mellett a középkor másik nagy művészeti stílusa, a gótika is megjelent. A kettő közti átmenetet a ciszterciák belapátfalvai temploma képviseli.

A fallal kerített, tornyos királyi paloták a 14. században alakultak ki (Visegrád, Buda, Diósgyőr), de a főurak emeltek várkastélyokat (Hunyadi János, Vajdahunyadon). A festészet, a szobrászat az itáliai példát követte. A remek szobrok közül megemlíthető a Kolozsvári testvérek Szent Györgyszobra (1373), s a budavári gótikus szoborlelet 1440 tájáról. A festészetet a templomok freskói (Velemér és az erdélyi Szent László-freskók, 14. sz.), valamint a 15. századelőn kibontakozó táblafestészet (Lőcse, Bártfa szárnyasoltárai) képviselték. Az irodalmat a középkori Magyarországon a latin nyelvű krónikák (Anonymus: Gesta Hungarorum a 13. század elejétől) és legendák (Szent Istvánról) jelentették elsősorban. Megjelent már a magyar nyelvű irodalom is (a 13. század elejéről a trójai monda magyarul). Az első ismert összefüggő magyarnyelvű költemény, az Ómagyar Mária-siralom a 14. században keletkezett.

A 19. század első felében bontakozott ki a klasszicizmus és a romantika. Valóságos nemzeti stílussá vált a klasszicizmus magyar változata, amelynek két vezető építész: Pollack Mihály (1773-1855) és Hild József (1789-1867) voltak. Pannonhalmán az 55 m magas toronyépület együtt épült a könyvtárral (1824-36), amelynek főépítészé Páczk János (1796-1839) volt. A könyvtár nagyterme Magyarország egyik legszebb klasszicista belső tere. 360 000 darabos gyűjteményében több értékes kézirat és ösnyomtatvány található: a Pannonhalmi Hóráskönyv, a késő középkor legkedveltebb imádásos könyve mellett a tihanyi apátság alapítólevele.

A legrégebbi írás az 1001-ből származó Pannonhalmi privilegiális levél, amely a Szent István által a kolostornak adományozott előjogok írásbafoglalása: miszerint a bencések különböző kiváltságokat kaptak.

Az első hittérítő-kápolnát István király szentelte templommá, aki itt gyűjtötte össze a keresztény katonákat, mielőtt hadba vonult a somogyi lázadó, Koppány vezér ellen.

A sikeres csata megvívása után látott első királyunk az államalapítás-hoz. E történelmi eseményből kiindulva nevezzük az ősi monostort a magyar államiség bölcsőjének.

A bencés rendháznak jelentős szerepe (politikai fórum) volt az Árpád-házi királyok korában. Szent László országgyűlést tartott e helyen (1078-ban), Kálmán király itt fogadta Buillon Gottfriedet, a kereszties hadak vezérét, II. Géza 1147-ben VII. Lajos francia királyt és II. Konrád német császárt.

Az Árpád-házi királyok idején jelentős szerepet játszó Pannonhalmának részben a mai napig is fennálló, a központi udvara körül szerveződő, szabályos kolostorépülete az 1. sz. első évtizedében keletkezett. A várszerűen épített, megerősített kolostor 1241-ben a tatár hadaknak is ellenállt.

Mátyás király korában épült újjá a kolostor kerengője. A templom déli hajójából nyíló Porta Speciosa vezet a kolostor kerengőjébe. A vörös márványból és fehér mészkőből faragott pompás kapuzat volt a szerzetesek bejárata a templomba. A török elleni harcok alatt várrá alakított együttes többször gazdát cserélt, de szerencsére a keleti hódítók sem rombolták össze, mecsenek használták.

Napjainkban, ha a monumentális kovácsoltvas főkapun belépünk, első látványul egy dombormű a gimnázium északi oldalán, amely azt a jelenetet örökíti meg, amikor Szent István fiának, Imre hercegnek a nevelését Szent Gellért püspökre bízta. A háttérben Gizella királyné látható, míg Gellért püspök előtt a felnövekvő ifjúságot jelképező lányalak áll. Az apátság a II. vi-

láháború alatt - a Nemzetközi Vöröskereszt védelmében - az egyetlen olyan intézmény volt hazánkban, ahol nem volt háborús cselekmény. További látnivaló Asztrik pécsváradai apát bronzszobra (1897-ből).

Őt küldte István király II. Szilveszter pápához a koronáért. A monostor tövében márványtábla mondja el Pannonhalma hivatását latin hexameterekben. A torony homlokzatán nagyméretű aranyozott mozaikkép (1909) látható, Róth Miksa alkotása. Középen a nőalak az egyházat szimbolizálja, bal oldalán István király nyújtja át a kiváltságlevelet az első apátnak: Anasztáznak. A másik oldalon I. Ferenc király, kezében a Docete (Tanítsatok) jelmondatú oklevéllel. A népbejáraton át a templomba lépve feltűnik a Mater Amabilis, a SZERETŐ ÉDES-ANYA című márvány mozaikkép. E gyönyörű műalkotás távolabbról festmény hatását kelti. A kép az emberi szeretetet szimbolizálja. A ma látható bazilika a 13. század elején, Oros apát idején épült, cisztercita építészek közreműködésével.

Márványlépcső vezet a szentélybe, amelynek előterében Szent Benedek és Szent István király Párizsban készült bronzszobra áll. A főoltár és a szószék salzburgi márványból és libanoni cédrusfából készült a soproni Sornó Ferenc tervei szerint. Az ő alkotása a főoltár fölött látható, Szent Mártont ábrázoló üvegfestmény is.

Az altemplomban, a nyugati zárófalba mélyülő apáti trónt a hagyomány Szent István ülőhelyének tartja. (Talán az ülőfülke alsó peremébe beépített, sötétebb részek lehettek István király trónusának alkotóelemei.)

Az ezredéves emlékmű, a millenniumi kápolna kerek építmény. Hármashalom középső dombján áll. 1896-ban épült a 18. századi kápolna helyén. Klasszicizáló homlokzatú timpanonján Bezeredy Gyula Életünket a hazáért felirató, jelképes domborműve látható. A Nagyboldogasszony-kápolna (bencések temetkezőhelye) a harmadik halmon, az egykori Tarisnyavár helyén áll. 1714-ben épült, barokk stílusban. Majd 1865-ben romantikus stílusban építették át. 1820 és 1830 között telepítették a hegy keleti lejtőjén a ma is virágzó arborétumot.

Ott, ahol 1003 éve az első magyar iskolát említik a feljegyzések, ma is működik egy római katolikus hittudományi főiskola. Gimnáziumában 350 diák tanul.

A pannonhalmi bencések 1996-ban az

épület megújításával és rangos ünnepsorozattal emlékeztek meg az alapítás ezredik évfordulójáról. Ez alkalommal a Szentatyát, II. János Pál pápát is vendégül láthatták monostorukban.

Baráti Molnár Lóránt

Testetekről való ének

(Ötven éves vagyok, múltam. Túl egy infarktuson, agyvérzésen, Parkinson-kóron - immár toloszékből felállva, lassan, botra-támaszkodó létemmel - mégis kemény akaratával - valaha versenyt futottam a széllel - és íme, egy éve már, hogy járn is alig tudok; visszatekintve az oly sok nőre, kiket valaha szerettem, csupán négy asszony arca rajzolódik elém az emlékezés negatívjáról; erőt, hitet, szerelmet adtak nekem, meghosszabbítva ezzel elfogyó Holdként fogyó életem; és akkor kopogtattak ajtómon, amikor szükségem volt rájuk; az első húsz éves, hajnal-szöke lány volt, a második harminc éves aranylő-szöke, a harmadik negyvennyolc éves gesztenyebarna, az utolsó (tudom, több már nem lesz, s nem is kell már nekem...), az utolsó pedig szökén öszülő negyvenkilenc éves - megérdemlik hát, hogy nekik küldjem az alábbi verset; nekik, életem négy fényes csillagának: Borbély Teréziának, Smidéliusz Margitnak, Wimmer Máriának, Baksa Zsuzsának.

Testetek: gyönyörű kertjei.
 Testetek: szerelem földje.
 Testetek: alabástrom-virág.
 Öletek volt a kéjnek kelyhe,
 Mámorom kútja és forrása.
 Csipőitek testem-ringató-ágyak.
 Melleitek: négy csodás, hófehér
 tulipán-kehely. Testetek: miként
 tűzvihar, naponta bennük égtem.
 Testetek: éhemet-szüntető kenyér,
 szomjamat-oltó varázsital volt.
 Testetek volt: életem záloga.
 Testetek volt: minden hitem fészke.
 Zuhantam újra és újra
 combotok kitárt csapdájába;
 óh, csak egyszer, utoljára
 fogadnátok újra magatokba;
 kulcsolnátok karcsú, hosszú, áldott
 combjaitokat csípőmre, derekamra;
 és hatolnék még egyszer, utolszor
 Testetek legszebb égtájának vágyban-remegő
 csapzott, nedves, sós-tengerillatú, nyitott
 (tudom még egyszer engemet-akaró, váró)
 ajtajába: öletek izzó urnájába...
 (Gyertek hát! Ajtómon -utoljára-
 kopogjatok! Siessetek nagyon!
 Már csak benneteket várlak,
 de siessetek, jaj, siessetek!!!)
 Utóvers:
 Ajtóm nyitva, gyertek bármikor...!
 - A HALÁL RAZZA A KERTKAPUT?!

Győr, 1999. 11. 12.

Nem "Halk megjegyzés"

A Művészet és Barátai c. lapban megjelent "verskritikához"

Nem ismerem Kristó Nagy Istvánt, de ellentmondásos "verskritikájáról" megvan a véleményem. Azon fanyalog, hogy Csepeli Szabó Béla szerinte azért nem alkotott maradandót, mert "párt-költő" lévén nem kapott elég kritikát. Kérdezem Kristó Nagy Istvánt, -aki ötven évvel ezelőtt már felfedezte X.Y.-t - miért nem írt abban az időben kritikát Csepeli Szabó Béláról? Ha volt lehetősége X.Y.-nak közölni verseit egy vidéki lapban, lett volna lehetősége kritikát is írni, vagy a megalkuvó hallgatást jobb módszernek tartotta, mint az igaz kritikát? Netán ő meg "pártújságíró" volt?

Nem tudom, de a kérdések megválaszolatlanul is kérdések maradnak, és önkritikát gyakorolni igencsak az "átkos kommunista múltban" volt szokás, bizonyára ezt jól tudja Kristó Nagy István is.

Most divat lett minden múltbéli dolog lekicsinylése, és a polgári "akármí" felmagasztalása. (A szeminárium helyett a templomba járás) Most neki lehet menni fürkősbottal a múltnak, mert az már nem tud visszaütni.

Aztán általánosságokat írni két kötet-ről? (A kritika jobbító szándékú, elemző műalkotás) Ez így nem nevezhető kritikának, inkább lélektelen szószátyárkodás, véleményem szerint.

Nem ismerem Csepeli Szabó Bélát sem, de én is elolvastam jó néhány versét. Igenis van közöttük maradandó érték is, és vannak önálló gondolatai, és jó néhány ötletes szókapcsolat, metafora és hasonlat is kibányászható életművéből. Sajátos hangján, a maga korában, az akkori költői formák és témák alapján írta verseit. A mostani divatos stílust számonkérni tőle ésszerűtlen dolog.

Nem hiszem, hogy most már - ha "nem jók" - Csepeli versei, Kristó "kritikájára" egycsapásra megjavulnak, vagy átírja a költő a mai stílusnak megfelelően. Akkor mégis mi volt Kristó célja ezzel a fanyalgó írással? Csak gyanítom, hogy az ünnepontás (ajól-odavágás-tenyérdörzsöléssel) Csepeli Szabó Béla 75. születésnapján, vagy a megfélemlés: jó p o l g á r-hoz méltó viselkedés a színpolgárok között?!

Jó lenne, ha Kristó Nagy István a mai sztárköltőkről is eleresztene néhány ilyen vehemens kritikát, ha van vér a tollában. Írhatna pl. Csóóriról (aki 1967-ben megírta Che Guevara búcsúztatóját, aki ugye kommunista forradalmár volt, és nem pap), Eörsiről, vagy az ÉS-ben közölt, versnek nevezett "akármikről". És ez már nem is olyan veszélyes kaland, mint ötven évvel ezelőtt volt.

Aztán nem tudom azt sem, hogy miért gondolja Kristó, hogy ő az abszolút esztéta, aki másod, harmad vagy akárhányad-rangú költői sorrendet állíthat föl? Talán a nagy mindentudóval vagy a nagy tévedhetetlennel állunk szemben?

Akkor - bocsánat - nem szóltam semmit!

Németh Dezső

Csepeli Szabó Béla

Asszony a folyónál

A VÁROSRA árnyék hajolt,
szél suhogott a tájon
és egy dombtetőn feltűnt a Hold,
mint fénylő, égi lábnym.
Te léptél ki az ég alól
a lágy, szelíd folyónál,
s zúgni kezdett a nyárfasor,
mint felszikkasztó oltár.
Mélytitkú nyári este volt,
a nyárfák ráhajoltak,
s szívemre táncolt át a Hold,
hogy sarudat leoldtad,
majd szoknyád szállt fel csendesen,
mint kék felhőjű alkony,
s te fellobogtál meztelen
egy fél percre a parton,
s már úsztál is a hűs folyón
szép barna test, lebegve,
széttárt karokkal villogón
mint életem keresztye,

s én úgy éreztem elveszek
a meleg, buja tájban,
ha láztól perzselt testemet
nem szegzi rád a vágyam...

Mélytitkú nyári este volt,
hajad sötéten, mélyen,
hullámzó csipődig lefolyt,
s széjjelterült a szélben, -
azóta csak így látlak én
tisztá lábadozva hullva:
álltál a part gyenge fűvén
hajad sátrába bújva,
álltál és állsz szívem felett
magadhoz vonva arcom,
s én átölelem térdedet,
a lágy, vízmosta parton...

A VÁROSRA árnyék hajolt,
szél suhog át a tájon,

s egy dombtetőn úgy ég a Hold,
mint titkos, égi
lábnym.

(Néhány szép kép a versből: "a Hold, mint fénylő, égi lábnym.", "Te léptél ki az ég alól", "a nyárfasor, mint felszikkasztó oltár.", "kék felhőjű alkony", stb. Aztán a a vers végén a visszatérő kép, amely tükrözi a szerelem személyességét, remekül fejezi be ezt a gyönyörű szavakkal festett képet. A fénylő égi, lábnymból titkos égi, lábnym lesz, ezzel sejteti a költő a tisztá, beteljesült szerelmet.)

nd

Csepeli Szabó Béla

Hajnali szekér

- Füstkazlakat villáz a szél:
 úgy ring velünk a barna éj,
 mint egy magasra tornyozott öles parasztszekér,
 melyet - felbolydítva a Tejút éreporát -
 tajtékzó nagy lovak húznak az égen át.
 A kazal kuszált tetején kimerült, holt apám ül.
 Mintha aludna: imbolyog, kalapja félredül,
 s csontkezéből úgy hull elém a hosszú gyeplőszár
 a homályos téren át, mint zizzenő sugár.
 Kezemre hull, megmarkolom és én hajtom tovább,
 a csorba bazalt utakon apám két árnylovát.
 Hátunk mögött dér lepi be a zúgó nyárfasort,
 s a szekér alján lámpaként lebeg
 a sárga Hold.
 Dereng az ég.
 A látóhatárt halovány rózsaszín
 láng futja be,
 mint ifjú lány arcát a gyenge pír,
 s a Dunánál, mint csillámló, hatalmas köcsiga,
 elém magasul építő, hű népem városa...
 A löcsökön még áll a jég, mit rálehel a tél,
 de íme napos útra ér a dübörgő szekér:
 ő, holt apám, te éjbetűnt, távoli néma árny,
 életté, testté változó szép álmod ez a táj.
 Ez ezredévnyi szolgaság vak éje
 szünt meg itt,
 a partokon új sorsú nép íveli hídjait,

s öklünk, szívünk úgy pergeti a földre a magot,
 mint milliónyi szinarany,
 szikrázó csillagot.
 Porzik az út.

A Nap elé olykor felhő lobog,
 egünkbe villámlás hasít, testünkön jég kopog,
 hajlongnak a gyenge fák, de fújhat
 bármi szél:
 meg-megzökken és megy tovább
 a hajnali szekér.

A "Hajnali szekér" c. vers egy hatalmas szimbólum. Szépen formált gondolatok és képek váltakoznak. Persze ha valaki a tükörképet keresi, könnyen ráfoghatja a "barna éj", "a Dunánál" szavak miatt a József Attila-i beütést. De ez ostobaság. A versben más költők által leírt szavak is előfordulnak. "Az alföldi szekér" miatt Arany János-i beütésre is gyanakodhatunk. De az "ezredévnyi szolgaság" ürügyén akár Kölcsey plágiummal is lehetne vádaskodni. Inkább vegyük észre az egyéni képeket: "Füstkazlakat villáz a szél", "lámpaként lebeg a sárga Hold", "testünkön jég kopog", stb. Persze az "Egy ezredévnyi szolgaság vak éje szünt meg itt" vagy "új sorsú nép íveli hídjait" gondolatok a polgári imádkozó-sáskáknak az "átkos" múltat idézik fel. A hajnali szekér előtti lovak gebére soványodtak, a kocsiölcsőt, kerekeket, ráfot, rudat privatizálták, a többi darabokat pedig ellopták. A szekérből megmaradt ócskaságokat most a kb. másfélmillió szegény guberálja ki a szemétkukákból. Hajlonghatunk újból a nagyságos új urak előtt. A konzervatív szenteskedő bárójelöltek máris lovagkereszt-kitüntetéssel tűznek egymás mellé. Sajnos, egyelőre ennek a hajnali szekérnek bealkonyult, de a vers értékei miatt megmarad az utókor számára. /

nd

Kondor Jenő

Didergő reménnyel

Didergő szívvel várom a napfényt
 zúzmarás hittel kódos hajnalon
 fáradt jegesült könyörgő karom

Perceg az új év hóba taposva
 nyomomban régvolt kiszáradt évek
 reggelre már friss új útra érek

Ledobom ócska nyűgös arcomat
 hagyom tavalýra unt bilincsemet
 kötök kezemre illót ékeset

Mert mint a jégcsap ereszhöz zárva
 új év - lettem új güzs-kötéllel:
 zúzmarás hittel didergő reménnyel

Kisvárd, 1999. január 1.

Majd ha egyszer...

Majd ha egyszer
 sok gond szakaszt el
 s nem vigyáznak
 körben a csillagok

háznak kalapot
 lendít féleresszel
 és nem válaszol
 senki hogy megvagyok

Majd akkor
 öleld meg párnám
 keresd pihék közt
 ősz szakállamat

Sugár-szemedben
 bujdosóként árván
 könnyes kis szellőnk
 legyezi válladat

Virágba öltözöm

Szemünkbe száradnak
 már a jégcsapok
 rekettje porában
 méhecske fürdik
 lucskos hó alatt
 hullajtott rügyek
 hóvirág emléke
 száll

Szemedbe vágyom
 köhögős tavaszban
 virágba öltözöm

Mi van túllruha mögött?

Esőre áll a csípőd - hangzik Magyar Barna legújabb verseskötetének (Bit Könyv- és Lapkiadó Kft. Érd, 1999) címe. A szerzőnek ez már a negyedik könyve. S talán ez a 64 oldalas verses füzetecske tárja eléink legegységesebben azt a sajátos, "magyaribarnás" ironikus szemléletet, amelyet a másfél évtizede publikáló költő folyamatosan épít.

Az Esőre áll a csípőd verseinek többsége a férfi-nő viszony rejtelmes világáról tár eléink lírai képeket. Ám Magyar Barna látásmódja új aspektusból világítja meg az örökzöld témát. Az olvasó fantáziáját megdolgoztató versképei, metaforái olyanok, mint egy túllruha, amely az igazi nőies bájból alig mutat meg valamit, ám szinte mindent sejtet. Például: "furcsa domborzata a múzsa / köldököd gödrével opponál melleid orma / ledér lélegzet járja át a látványt / mellkasod mintha perpetuum mobile volna". Máskor a költői énből szigorúan őrzött területek bukkannak föl: "vágat felém a boldogság / a pillanatban jambus és disztichon üget / e vidéken a parkőr nem kaszál füvet / combod védett terület".

A könyvben tizenkét költőnek (köztük Simonyi Imrének, Sinka Istvánnak, Ladányi Mihálynak, Hegyesi Jánosnak) paródiája is megtalálható. "Futottam hozzád - voltál oltalom, / hűsített szerelmi oldatom, / meredtek bennem izmok és inak, / testemből ácsoltam föléd fahidat." - kelnek életre Magyar Barna tollából a Simonyi Imrere emlékeztető gondolatok.

A kötet borítóján a szerző egy női csípő felett zuhogó esőben esernyőt tart a kezében. S hogy honnan ez a csapadék: "örökzöld ösztönök között / moccan az ág mozdul levél / esőre áll csípőd / szívemből szenvedély szemerkél". A Sárréten pedig mostanában már többen megjegyezték: nem csoda, hogy a térségben az utóbbi időben többször volt ár- és belvízveszély. Hisz a Szeghalmon élő Magyar Barna legutóbbi két verseskötetének (A költők belevizeltek a Dunába, Esőre áll a csípőd) címe is valamilyen formában mind a vízmennyiség bővülésére utal.

Bíró László

Magyar Barna

Szembogarak hordják az őszt

Szorgos szembogarak hordják szét az őszt. Ma mozgalmas napod volt: egy szinonimámban szendereg a szoknyád. Kint csökken az opálos csillogás: alkonyatra fordul a tépőzáras táj. Számmomra még hosszú az út: melltartód fáklyaival indulok magamhoz. A költészetben gyakori jelenség a takarékság: a patyolatfőnök képzeletében csak hetente kétszer bukkann föl Lilla, Gina és Léda fehéreneműje. Egyre többeknek kényelmes a pénzen vett öröm: a bársonyos megvalósulásba naponta belesüpped néhány örömlány. A mámor-mezőn moccan a monszun, meg a tizenöt perces zsellér: a nász. Majd a beteljesülés lila tornyait egyetlen mozdulattal lebontja az elmúlás. Különböző másfelé is virul a tudomány. A kórházakban egyre korszerűbb a tejjelátás: a impresszió-istállóban a téboly tőgyeit naponta négyszer feji meg a pszihopata. Éjjelente szinte mindenütt milliók csapolják a csönd csövéit: feketén vételezett élvezet a nyugalom. A tömönadatokban pedig rossz az ablaktörő, ezért abszolút nem látok ki a "Öllelek! Öllelek! Öllelek..."-ból.

Kis magyar mezőgazdaság

Rokonok élnek a répában - mondta az A-vitamin, majd elment családot látogatni a sárga gyökérbe. Jani bácsi merően bámult előre, miközben Mari néni körte alakú melleit befőttként tette el az emlékezet. Megkezdődtek az őszi vetések: Sándor magvait a héten kézzel-kézzel adták a szomszédasszonyok. A magányszemélyek csöndtulajdonát környékünkön gyakran tévesztették az amor-agitátorok. Akinek pedig nem volt saját vibrátora, annak privát parcelláját este hét és kilenc óra között a tsz portása művelte meg. A szövetkezetben havonta többször volt osztalék: az elnök és a főkönyvelő mindig tőkearányosan vette ki a részét a titkárnőből. Furcsák a mai teleküzletek: hét aranykoronás barátnőjét Boldizsár tegnap foghiányosra cserélte. Éjfél után Dezső már sehol sem vehetett műtrágyát, hát vigasztalásul markába kapta Kata szilikonnal bélelt műtárgyát. Kedden kevesen mentek ki a földekre - franciágyon sok volt a csapadék.

Foggyökerek a cukorrépaföldekről

A bohócok krumpliorrait két hatalmas zsákban tárolta az emlékezet. A kottafejekre kiírt fodrászati tendert már megint a sevillei borbély nyerte meg. Zolika annyira zöldfülű volt, hogy a napfényben fotoszintézist végzett a hallása. A cukorrépaföldekről a teherautósóforók hiánytalanul visszahozták a foggyökereket. A borvirágok egyre pirosabban nyíltak Pista bácsi privát parcelláiban. A villanykörtében kevés volt a C-vitamin, ezért Sándor bácsi mindig két szelet citrommal kapcsolta fel az áramot. A hamisítók kiszűrése érdekében a Nemzeti Bank fémszálakkal látta el halpénzeket. A hímző szakkörből nagy hangzavar hallatszott: a mély magánhangzókon többször átfűzte hangszálait egy ügyes kézműves. Az étteremben feszült volt a helyzet: Eta néni etnikai tisztogatást végzett a görögdiényében. A gasztro-nómiai laboratóriumban a hamisítatlan franciasalátából két kiskanálnyi szintiszta Párizst vontak ki a vegyészek. A költő egyszerre több példányban akarta élvezni az élményeit, ezért hóféhér lapokat vett elő, s közéjük az írógéphez befűzte az indigókék éjszakát.

Nyirkos délután a centrifugában

A zuhanyrózsakertben szappanbuborékok szálltak az ammóniafészek felé. Milyen higiénikusak vagyunk, köztölték a süketnémák, s Csendes-óceánjukban naponta többször órákra elmerültek. Esténként sokak látószögében lenge mozivásznon-ingben pózolt a happy end. Szó-szeptemberben rend-

szereken hullottak a lombok: az anyanyelv udvarán a grammatikusok fogkefével seprték össze a megsárgult magánhangzókat. Az irodában nagy volt a rendtelenség: a pchelysúlyú ökölvívó rendszeresen szétdobálta a tollait. Afrika ünnepre készült: homokszempilláit olajszennyeződéssel festette a sivatag. A könyvmolyoknál nagy volt a túljelentkezés, ezért csak az mehetett naponta könyvtárba, akinek épp volt a fogazata. Egyes helyeken sok volt a csapadék: a tíz- tizenkét

milliméteres unalomban szinte mindenki kinyitotta a tévéképernyőt. Jucinéni viszont mindig a száraz tényeket szerette, ezért kicsentrifugázta az enyhén nyirkos délutánt. Az idill-istállóban a tarka pillanatok tögyeiből magas zsirtartalmú örömöket fejtek a tehénészek. A múzsa hajszálaín védőháló nélkül egyensúlyozott föl-le a káprázat. Majd nászélményekkel megkent lepedőjét karácsonyi bejglivé sodorta az agglégény.

Németh Erzsébet

Ab initio...

Kopott cipőben gyalog
vagy márkás autón robog,
de mindig úton a gondolat.
Évezred-réteg az út,
járjuk a táncunkat
szakadatlanul.
Egy a tánc és egy a nóta,
járjuk, járjuk már mióta...
Egy a tánc és egy a nóta,
járjuk születésünk óta.
Egy a nóta egy a tánc is,
hull a könny, mint gyöngykaláris.
Egy a nóta, egy a tánc is,
járjuk, járjuk mindhalálig.
Mint régi síron korhadó kereszt,
remeg a lelkem, a vihar nem ereszt.
Hiányod ágait havas szél rázza,
hunyorog álmaim nincs aki vigyázza.
Jajok szívárványán leng éneke,

kérges kezekbe rejtem életem.
Hitetlen vagyok Jézus!
Míg testeden
a vasszőgek helyét nem látom:
csak saját sorsomon
esett sebeim szívárgó fényeit sajnálom.
Sose volt ilyen nehéz a szív,
ilyen szomorú homlokú
a Hold
még sohase volt!
Panaszok lehúnyt pillái mögül
előcsordul a könny,
koromként ráhull
a mindent elfedő közöny.
Álarcfelismerő készülék kellene,
megtudni:
ki van velem, ki van ellenem...
és megnézni:
hány csúcsa van a létnek,
a szerelem hajlásszöge mekkora? -
Szerkessz érintőt magadhoz,
a világ átmérője végtelen.
Akármint teszel,
befészkezi magát
szíved félkörébe a félelem.

Kúszik a hajnal árbócán a fény,
már az égig ér...
és delel a pillanat,
szemében teremtés előtti
törvények izzanak.
Összegyűrt álmokkal,
zsibbadt lélekkel ébredsz,
kulcsra zárod önmagad.
Járjuk a lélek Kanosszáját,
halkan nyikordul
bennünk a remény,
nem is sejtjük talán,
hogy Krisztus-magunkat
keressük az Olajfák hegyén -
Évezred-réteg az út,
járjuk a táncunk szakadatlanul.
Egy a tánc és egy a nóta,
járjuk, járjuk már mióta?
Egy a tánc és egy a nóta,
járjuk születésünk óta.
Egy a nóta egy a tánc is,
hull a könny, mint gyöngykaláris.
Egy a nóta, egy a tánc is,
járjuk, járjuk mindhalálig!

Bíró László

Összemosódnak a generációk

Egyre bűdösebb és magányosabb ez a világ:
lábszagban jobban terjed a csend.
Furesa pofák közt élünk naponta:
savanyú lombjaikat hullatják az arcok.
A füstös kocsmákban összemosódnak a generációk:
a pályakezdő munkanélküli és a nyugdíjas egyivásúak.
Énünkben is egyre több a hajléktalan:
a tehetetlenség odvaiban albérleti szoba nélkül marad a remény.
Előbb-utóbb béklyó kerül mindenre:
görcsök és göcsök bilincsében ficákol a lélek.
Sorsomban minden statikus:
csak a koponyámban zökken tova az embertelen kékség,
a hétköznapiakban pedig egyhelyben kattog a szegénység.

Aratás gyomrunkban

A népmesék gyökerét valaki kihúzta a földből,
azóta az alföldön nem teremnek csodák.
Esténként pirulákat, nappal porokat nyelünk,
s nem tudjuk melyik a mérgezőbb.
Már nem termékeny a búzaföld:
klimaxos hamvadás járja át a határt.
A tarlókon sincs már sem kombájn, sem kaszás:
gyomrunkban arat a fekély.
A szavak üveggyolyóin sem török meg a fény,
a csillogás eltűnt, kihalt.

Dr. Rudnai Gábor

AranyPrága

Prága-Budapest szótár:

Moldva Duna
Kisoldal Buda
Óváros, Újváros Pest
Hradzsín Vár
Szent Vitus templom Mátyás-templom
Kisoldali tér Batthyány tér
Kisoldali Kávéház Angelika Cukrászda
Jezsuita templom (Szent Miklós) Jezsuita templom (Szent Anna)
Nemzeti Színház Operaház
Szláv-sziget Margitsziget
Szláv kongresszus épülete Kaszinó
Vencel tér Rákóczi út
Párizsi utca Andrássy út
Nemzeti Galéria (Stenberg-palota)
Szépművészeti Múzeum
Bölcsészettudományi Kar Bölcsészettudományi Kar
Mágnes híd Erzsébet híd

"Képzelnék el egy várost, amelynek közepén hatalmas folyó folyik, bal partján házak füstös tengere, jobb partján villáktól villogó hegyek, a fekvése Budapesté s mégsem Budapest"-írja Németh László. Karel Capek is a két város hasonlóságáról számol be: "Nehezebb volt azon csodálkoznom, milyen sok mindenben emlékeztet Pest Prágára: Pest közepén is egy lírai szépségű folyó hömpölyög, csak hogy a Duna nagyobb, mint a Moldva, és ellenkező irányba folyik, ami mindegyre megtévesztett. Aztán ott a folyó fölött a vár, a vár körül a szép ódon városnegyed, amelynek utcái és terei a prágai Hradzsínra emlékeztetnek; aztán hasonló az életmód - igen, egészen a konyháig; egyes népektől eltérően, itt is szeretnek jól és bőségesen enni"

"Ne menj át Budára!"-szól a figyelmeztetés Prágai sétá c. versemben /Lant, 1995 tavasz/, s ez nem földrajzi tévedés, hiszen Prágában is a Budapeszten megszokott módon tájékozódtam. Meglepett az is, hogy Prága szinte sértetlenül vészelte át a századok viharait. "Ilyen lett volna Budapest is, ha nem jön a török"- mondta erről egyszer Kóncsol László.

Prága magyar emlékei közé tartozik Szent István király kardja /Vajkot Adalbert prágai püspök bérmálta/, a Szent Vitus Székesegyházban van eltemetve Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem, a Szent Miklós-templomhoz csatlakozó jezsuita kolostor falán emléktábla hirdeti, hogy itt tanult II. Rákóczi Ferenc. A leghíresebb Sárkányölő Szent György bronzszobra, a Kolozsvári testvérek alkotása a Hradzsín udvarán, melyet -akárcsak Szt. István kardját- Nagy Lajos király ajándékozott az apósának, IV. Károlynak. Találkozhatunk a magyar címerrel is, az pedig külön figyelmesség volt az idegenforgalom szervezőitől, hogy a vár egyes termeiben, ahol a pénzbedobás ellenében egy automata sorolja fel a látnivalókat, az információ nemcsak a világnyelveken, hanem magyarul is elhangzott.

A csehek közül igen kevesen tudtak magyarul, de azok szívesen beszéltek, nem kellett lopva körültekintgetniük, mint Pozsonyban. Ruháimat, ha kisebb-nagyobb javításra szorultak, a város legelőkelőbb divatszalonjaiban igazították át - mások el sem akarták hinni, hogy ott egyáltalán szóba álltak velem. Amikor először felkerestem a szabóság vezetőjét, németül illendően bemutatkoztam, mire ő barátsága jeléül teljes magyar tudományát összeszedte: "Szervusz, pajtás! Kezicsókó! Kom, kisasszony!"

1993 nyarán a Goethe Intézet ösztöndíjával két hetet töltöttem Burgebachban, egy hetet Bambergben. Burgebachban egy szegedi tanárral együtt hospitáltam az általános iskolában, Bambergben egyetemi tanfolyamra jártunk. A szeminárium előtt az első napokban maradt még egy óráim, átmerészkedtem a Regnitz folyó tulsó partjára, folyton az órát nézve, rettegve attól, hogy eltévedek és elkésem. Ahogy haladtam előre, úgy nőtt a csodálkozásom: az egész városrész ismerős valahonnan. Aztán rájöttem: ez a prágai Kisoldal. Szemben halászházak: Kis Velence, a prágai Kampa megfelelője. Megnyugodtam: nincs mitől tartanom, hazaértem.

Mit tanulhatunk a csehektől?

Amikor Clinton elnök Prágába látogatott, találkozni akart a világhírű íróval Hrabállal is. Hrabal azonban nem

akarta frakkba vágni magát, és így megjelenni a Hradzsínban. Ezért aztán megfordult a sorrend: ő fogadta Clintont törzskocsijában, az Arany Tigrisben.

Jiri Menzel élvezetes, szellemes szösszeneteit "Hát, nem tudom..." címmel két önálló kötetben tette közzé a Kalligram Kiadó. A szerző az Oscar-díjas filmrendező az első könyv címlapján így kommentálja a fényképet: "Ez az a fénykép, amelyen úgy nézek ki, mint egy boldog idióta. Különösképpen boldog nem vagyok, de idióta sem. Csak néha úgy nézek ki." A második könyv címlapján: "Mindent megtettem, hogy ebbe a könyvbe méltóságteljesebb arckép kerüljön be rólam, hogy ne nézzek ki rajta úgy, mint egy idióta. A feladat nem volt egyszerű, sokat vesztettem vele, de végül, azt hiszem, sikerült."

Az első kötetet ezzel az ajánlással ajándékozta Vaclav Havel köztársasági elnöknek: "Szerintem ez olyasféle könyv, amelyet én a végében szoktam olvasni. Előnye, hogy bárhol felütheti az ember, és csak addig olvassa, amíg kedve tartja." Magyarországon elképzelhetetlen ez az önirónia, a dedikációról nem is beszélve. A Magyar-rátat nem csupán a művészek nagyobb szabadságában rejlik, hanem a másfajta történelmi hagyományban is. A fehérhegyi csata, a csehek Mohácsa után a nemzeti arisztokráciát megszüntették, fő- és vagyonvesztésre ítélték vagy Habsburg-hűségükre kényszerítették. A hamarosan kibontakozó iparosítás a polgárság megerősödéséhez vezetett. Fel sem merülhettek olyan ötletek, mint a nemesi rangok visszaállítása vagy a korona elhelyezése a parlamentben. Frantisek Stier 10 év alatt 65 magyar drámát fordított le, Karinthy Ferenc, Örkény István darabjait is. Büszke vagyok rá, hogy színpadi forgatókönyveimet e szavakkal adta vissza: Uram, önnök a Nemzeti Színházban lenne a helye! Segíteni mégsem tudott, mert a csehek nem kedvelik a szerkesztett műsorokat, színházban is szívesebben néznek egész estét betöltő darabokat, mint egyfelvonásosokat. Ő mesélt a cenzúrával, a korlátozott hivatalnokokkal és pártfunkcionáriusokkal vívott harcáról. Világhírű darabokért is küzdeni kellett, a Macskajátékért, a Tótékért. Utóbbi egy párttitkár elolvasás nélkül

dobta vissza, indoklás: Már a címe se jó: TÓTOK!

A passzív rezisztencia több évszázados gyakorlata a Husak-rendszerben is folytatódott. Szabó István Mephistójának vetítésén egy prágai moziban ilyen tüntetés zajlott le. Amikor a főhős színész, Hendrik Höfgen találkozott Barbara Brucknerrel a párizsi Dóm Kávéházban, elhangzik egy mondat: "Aki ért valamit, az már mind elment!" /Barbara arra akarja rábeszélteni Höfgent, hogy emigráljon/. Nos, a prágai közönség dühöngő vastappsal jutalmazta ezt a mondatot. A magyar 50-es évekről szóló filmek vásárlását már felfüggesztették - nem is gondolták, hogy a Mephistó is veszélyes lehet.

Történelmi tett volt, amikor Deutsch Tamás a bársonyos forradalom idején Prágába utazott, hogy a Vencel téri tüntetésen a magyar nép nevében bocsánatot kérjen a cseh néptől az 1968-as bevonulásért.

Visszatérve eredeti témámhoz, a sznobizmushoz, cím- és rangkorsághoz, szervilizmushoz, ismét Menzelt idézem: "Jó adag plebejusi demokratizmus van bennünk, nem szoktunk hozzá a társadalom osztályokra való felosztásához, mint például az angolok. Nálunk, már csak történelmi hagyományból is, az egyenlőség elve mélyebb gyökereket vert, mint más nemzeteknél."

Prága fénykora

"Hol van a Hamlet, hol van a Faust?" - hangzik az önvizsgálat Tilalmas ének c. versemben. Nem véletlenül. A modern művészet őse a manierizmus /Kassák, G.R.Hocke/. Világirodalmi hősei: Hamlet, Don Quijote, Faust, Don Juan.

A manierista Prága nagyjából II. Rudolf császár udvarát jelenti, de szellemi kisugárzása időben és térben szinte korlátlan. A cseh Comenius könyvében a világ jelképe a labirintus, Prágában él a két csillagász, Tycho de Brahe és Kepler; Mordecháj Meisel, a Zsidóváros polgármestere; Löw rabbi, aki a Gólemet építette és akinek segítségével még halála után évszázadokkal is bíznak azok, akik becsúztatják kívánságceduláikat a sírköve alá. Kepler két horoszkópot készített Wallenstein számára - mindkét jóslata beteljesedett. Megfordult itt Giordano Bruno és Descartes is. De a néphit idehozta

Ahasvérust és Faustot is, aki ugyan a német népkönyv szerint vendégeskedett Prágában, de nem lakhatott a Károly téri házban. Manierista költő az is, aki az első magyar verset írja Prágáról: Petki János, aki 1603 márciusában Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem követtségének tagja.

Madách is ebbe a korbba helyezi Keplerként Ádámot, aki Comenius kortársaként így nyilatkozik tanítványáról: "Nem oktatok, csak idomítom őket". /Ilyen gyakorlatot a Károly Egyetem lektoraként nem folytattam, de középiskolai tanárként gyakran rákényszerülök/. Prága egyébként a Tragédia egyetlen olyan helyszíne, ahol Ádám Fausthoz hasonlóan tudósként jelenik meg. Apollinaire 1902 márciusában jár Prágában, A prágai vándor c. novellájának hőse Ahasvérus. Itt is az Égőv c. költeményében is megörökít egy döbbenetes találkozást: saját arcát véli felfedezni a Szent Vitus Székesegyház Vencel-kápolnájának drágakövében. Ez a képmás félúton van a hasonmás, azaz az eredetivel egyező hűség ember és a manierista skizofréria, az önkettőzés /tükröz, visszhang/ között. De tekinthető reinkarnációnak is: Apollinaire megjelenése előtt a köbön Napóleon arcát látták, vele azonosították. Napjainkban a hasonmás a vizuális tömegkultúra kedvelt hőisévé vált: klónozott és robottechnikával gyártott lények riogatják saját létezésükben is elbizonytalanodó modelljeiket.

Ovidius óta ismert a megelevenedő szobor vagy bábu /Pygmalion, Gólem, Pinocchio/. Pásztor Béla /1907-1943/ Gólem c. versében Löw rabbit és teremtményét hívja segítségül az "eszőlős király", Hitler ellen. Allegória ez is, akárcsak Arany "A walesi bárdok" c. balladája. Munkaszolgálatosként eltűnt, méltatlanul elfeledett barátjának Weöres Sándor úgy állított emléket, hogy szétosztotta a Kossuth-díját nyolc, általa tehetségesnek ítélt fiatal költő között, a 75-ezer forintot öttel megtoldotta, mindegyiküknek tíztízezer forintot adott, és ezt elnevezte Pásztor Béla-díjnak.

Noha Jékely Zoltán: Az idegen város c. versében nincsenek helységnevek /Prága, Vencel tér/, könnyű ráismerni a városra. Ezt megkönnyíti már a verskezdet is /"Madách Ádámja"/, bár a "jövendő társadalmi, A "merész utópia" a falanszterre utalnak. Ajólét és a

boldogság ünnepét megzavarja a gyászruhás lány érkezése. Madách falanszterében: "Sajátságos, valóban, /A múlt kísértetét feltűnni látni / Világos századunkban." Jékely versében: "társadalmuk rég letűnt / és meghaladt szakára emlékeztetett". - Jékely örömmel nyugtázta, hogy másik prágai verse mellett ezt is megtaláltam, beszerkesztettem egy műsorba. Amikor haláláról értesültem Prágában, irodalmi szemináriumon prágai verseivel emlékeztem meg róla.

Miként jöve Faustus látatlanul egy vendégségbe

Az erfurti lakatosok-utcájában vagy egy ház, mely az Horgony-háznak nevezetik, holott akkor egy városi nemes lakozék, kinek nevét több okból nem nevezzük, kinél Faustus az időnek nagy részét, hogy Erfurtban lakozék, eltölté, és sok csuda csécsapságot és tréfát mívelt, kiválóképen, ha társaság vala az háznál (melly szinte naponként megesett) és az vendégek vígan lenni kívántak volna. Történék kedég, hogy Faustus, mikor épen egy időben, hogy az nemes ember sok jó barátját házához gyűjté vacsorára, nem vala odahaza, hanem Prágában mulata az császárnál. Mikoron kedig az vendégek az ő barátjuknál igen vígan valának és gyakran közéjük kívának a Faustust, monda az gazda, az nem volna lehetséges, mivel-hogy Prágában tartózkodnék, de hogy az vendégek békén nem hagyák, hanem ismét kezdenék kívánczolni utána, az gazda tréfából néven szólítá Faustust és kéré, jönné hozzájuk és ne hagyná az jó társaságot. Ezenközben erős kopogás hallatszék az kapun, és az szolga szalada az ablakhoz, s kérdé, ki volna, hát Faustus áll a kapu előtt, lovát a kantáron tartva, miként ha épen leszállott volna, monda az szolgának, ha nem esmerné-e, ő volna, az kit épen hívtak vala. A szolga minek előtte ajtót nyitna, bérohan az urakhoz, jelentvén, hogy Faustus volna az kapu előtt és kopogtatna.

Az nemesember kiszól az házból, talán bogárzanék az fejében, ha szintén nem látná, de tudná, hogy nem lehetne Faustus, ki az kapunál állana. De az szol-

ga megmarada az állítása mellett és Faustus ismét kopogtatni kezdte, és hogy az gazda maga is kinéz az ablakon, hát Faustus az, kinek legottan ajtót nyitnak és szívesen fogadák.

Asztalhoz ülve pedig, kérde őtet az ház ura, miképen tudott volna ilyen hamar visszatérni, feleli: az lovamnak köszönhetem, mivelhogy az vendég uraimék annyira kívánczának utánam és hívnak engem, akarám az ő kérésüket teljesíteni és köztök megjelenni, bátor nem tudok hosszabban itt mulatni, hanem holnap reggel ismét Prágában kell lennem. Adának neki ennie, és derekasan ivának véle, míglen megrészegülte, és kezd csécsapságokatmívelni, kérdvén, nemakarnának-évalamely idegen borokat innia. Felelének neki: szívesen, mire kérdé, vajjon malváziai, spanyor avagy francus bort lényen-é. Mondá az egyik: mind jó lenne az. Legottan fúrót hozata Faustus, és lyukakat fúrva az aszal peremébe, peckeket dug az lyukba, miképen az hordónak csapjai volnának, annak utána friss poharakat hozat. Melly megtörténvén, egymásután megerezté az csapokat és kinek-kinek az asszú asztaldeszkából olyan bort bocsáta poharába, mellyet kívánt vala. Mellyen elámulának az vendégek, nevetének és vígan valának. Azonközben bójöve az nemes fia és mondá: Doktor uram, az te kegyelmed paripája úgy eszik, miként ha megveszett volna, inkább etetnék tíz avagy húsz másfélét, mint ezt az egyet, hiszen már egynehány véka zabomat fölfalá, és még egyre áll és hátranéz, nem volna-e több. Ezen nemcsak Faustus, hanem minnyájan nevetének, kik csak hallák. De mikor mondá az ifjú: Bátor hadd egyék, nem vonom meg tőle az élést, ha egynehány mérőm rá is megyen, - felele nekik Faustus, hagyná békén, eleget falt volna már, mivelhogy megenné az mind az zabot az csüréből, minék előtte jó lakna véle. Mert az paripa nem volt egyéb, hanem az ő szolgája, Mefosztófilesz, ki mint följobb írva vagyon, néha szárnyas lóvá változék, miként az poeták Pegazusa, ha Faustus hirtelen utazni kívánna.

(Az híres-neves Varázsló és garaboncás D. Faustus János históriája. Fordítatott Király György deák által. Nyomattat Kner Izidor, Gyoma, 1921)

Rudnai Gábor

Napernyők holdsütésben

A Hradcsinban ma éjjel szellemek tanyáznak,
virágszirom-havazás - konfetti-keringő a Kampán,
s mintha csak Alfons Mucha festette volna a vásznat,
virág a nők kezében, virág a nők kalapján,
s ha reggel földre száll is, ma éjjel Prága - Párizs.

Ma minden lámpabura - szappanbuborék,
ma minden toronyóra számlapja az ég,
s ha visszafele jár is, jövőbe lát ovális
tükrében a hiú.
Jövőbe vagy múltba? Ahogy a Čertovka
forgatja a rokka malomkereket,
kibogozhatatlan a kezdet és a vég.

Jövőbe vagy múltba? Ahova a Moldva,
ahova a szél.
Toronyiránt, csak hogy melyik torony iránt?
Fellobog a Faust-ház padlásán a láng,
összetört a lombik, többé nem bolondít
sem arany, sem életelixir.

Miféle káprázat játszik velem mégis?
Jövőbe vagy múltba vagy az időn túlra
tárgulhat a tér is?
Vagy közel az ég is, törvény a szeszély is,
mert a mindenség is számozott rulett,
négy karja négy égtáj, tánca piruett?

A küszöbök előtt a cipők - cipellők,
üres folyosókon kecsesen szökellők,
a lámpák köszöntők, a tornyok kalaptűk,
külön-külön is együtt a bálí forgatag,
a Három Strucc elé hajt legyező-keréken a fogat,
félálomban nézem: napernyők holdsütésben.

Németh Erzsébet

Ha...

Ha várakozásom
egyensúlyából kileng:
arcomra rajzolt emléked
sajogni kezd.
Zizzeno csigolyák
árvasága hull
lepedőmre,
és marad
a nagy áradások,
szívregések
feledhetetlen emléke...

Baráti Molnár Lóránt

Dózsa-töredék

búcsúzzatok búcsúzzatok
és ne faljatok föl újra meg újra
itt ül lángtrónusán tűzkoronásan
szívünk közepén felsüt agyunkba
átkait ismét szórja hogy dől ki
a szákon szemünkben naponta
elhanvad izzó csontja -

rakjuk össze a kitépelt cafatokból
tapasszuk egybe nyállal elkevert vérünkkel
leheljük vissza átkait szánkkal a szájába

mert nagy dolgok tudója ma is
és még nagyobb dolgok végezője -
maga mellé ültet
hogy átizzítson bennünket a tétlenség kínja
s leverjük sorba az agyvelőt forraló álkoronákat
a síppal dobbal nádi-hegedűvel
egybeterezt táncosok arcát visszahelyezzük remegő fejükre
szabadítsuk ki az ünneplők szesz lángjai közül
ne adjunk neki címet rangot párnásszéket
ültessük a két tenyerünkre olvadjon bele égesse szénné
folyassa ki szemünket szívünket sütögesse
ha bármi görnyedésből felemelkedve
mellvédek tribünök könnyöklői mögött
csak a nevét mormoljuk
gyarapítva a ütemes varázsigék siseréjét
búcsúzzunk búcsúzzunk a kőtábláktól a márványtalapzatoktól
mert munkánk nem az urnavivőké -
már felgömböd bennünk tűzünket megigazítja -

Lelkes Miklós

Igaz emlékek nélkül...

Mást tesz a görbe kéz és
másként papol a száj.
Kacsint az Ördög, rajta
új bírói talár.

A nép? Ma oly hiszékeny,
esendő, gyermeteg!
Elképedt képpel hallgat
hamis beszédeket.

A múlt? Hajcsár-utódok
átírják nagyhamar,
s lesz igazságtól messze
kanyargó Don-kanyar.

Markol a görbe kéz és
álszent szavú a száj.
Ördög vigyorog, rajta
bírói talár.

Volt-árnyak visszajárnak,
s velük hazug szavak.
Igaz emlékek nélkül
egy nép sosem szabad.

Ám az Idő - időtlen,
s még hozhat új Időt,
népet a népből, másat:
látót, emlékezőt

Bayer Béla

versei

Kora tavasz

Rögök erényövén babrál a szél,
bizsergőn síklik langyos ujjbőgye,
maga elé búvölöket mormol,
barázdán húzó tekintete.

Kamasz-fény játszik a búcsúzó hónap
szüzi tépéseivel, barka buggyan a
dermedt mandulára, ághegyre
perdül legényesen.

Sárló víz hagyja ott medrét,
serkenő füvekkel hampereg,
táruló combokkal befogadják,
a gödrök, lucskos földsebek.

Tiszavirág

Lám, életre édesül
olykor a halál is!?
A hullámágy
pulzáló temető.
Gyötrelme már-már
oly szép, mint egy
hajdanholt költemény.

Németh Erzsébet

Harc és remény

Átvágtam magam
szerelmed dzsungelén...

Vörös sebek láznak testemen,
de fölöttem kék az ég!

Fizessen elő a Lantra! Egy évre postaköltséggel együtt mindössze 400 Ft. Az előfizetési díjat postautalványon a szerkesztőség címére kell elküldeni. Lapunk nem nyereséges kiadvány, ezért a közölt művekért szerzői jogdíjat nem fizetünk. Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza! Megjelenik évenként négy alkalommal.

Fiatal, tehetséges szerzők színvonalas írásait várjuk, egy bemutatkozó levél kíséretében!

LANTRA

A TINÓDI KLUB IRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztő: Németh Dezső
Olvasószerkesztő: Németh Erzsébet

Szerkesztőség: 1211 Budapest
Ady Endre út 5. III/10.
Telefon: 277 7196
Telefon/fax: 277 5309

Kiadja a Tinódi Klub
Felelős kiadó: Németh Dezső
Szerkesztés-tördelés, sokszorosítás a Tinódi Klub munkája

ISSN 0865-8633

Németh Dezső

Anarchia

Nem tudtál
tiltakozni anyádnál,
mikor megfogantál,
hogy nem akarsz élni ezen a világon,
mint didergő cinke jeges ágon,
mint üzött szarvas tövisektől tépve
menekülni indás cserjék börtönébe...
De hiába rejt el bükkfa, tölgyfa ága,
hiába melenget galagonya-lánya,
hiába borít be kőkenyibokor kékje,
arcodat pirosra hajnal bárhogy égje,
bárhogyan ölelget fűzeshajú dombhát...-
Dobd el a szívedet, ezt a véres bombát!

Dobd a bírók közé!
Törvénykezők közé!
Dobd a papok közé!
Dobd a pártok közé!
Hogy égjen a házuk,
Hogy leégjen arcukról
A hazugság-mázuk!

Téged megkötöztek, mert szabad vagy végre?
Éhségszemmel nézhetsz Istenarcú égre,
mert a semmi ott van csillogó papírban.
Pártok csomagolták.
Papok megáldották.
És veszejtik országunk új kapitalisták,
ellopták kenyerünk mind a szarospisták,
haza jött nemhősök
nyálas álvitézek;
mindenütt keselyűk, akárhová nézek.
Börtönben a szíved?
Bordáid a rácsok?
Lekötöztek gonddal rozsdás időláncok?
Törvény-börtönőrök?
Paragrafus-piszkok?

A keserű pohárból mondd! még meddig isztok?

Dobd el a szívedet, ezt a véres bombát!
Dobd a bírók közé!
Törvénykezők közé!
Dobd a papok közé!
Dobd a pártok közé!
Hogy égjen a házuk,
Hogy leégjen arcukról
A hazugság-mázuk!

